

tot estrany; si no, no se n'hauria servit MGadea (intransigent en tal aspecte amb tot el que no és popular alcoià), i el llegim bastant en els *Tipos y M. de T. del Xè*, p. ex. *aquest refrà* (II, 148), *en aquest reyne* (II, 150).

D'altra banda la conservació preferent de la forma curta no està restringida al P. Val., sinó que continua més o menys accentuada tot al llarg del català occidental, en la seva franja ponentina, i fins als Pirineus: certament hi ha quasi només *este, esta*, fins a la capçalera valenciana (sentit pertot a la Tinença i terra Morellana, 1934ss.), però a la vora dreta de l'Ebre, se sent, junt amb *akéste* (Fatarella, 1936) també *este* a la Fatarella i Pinell del Broi, *aqueste, este* (i fem. pl. *estes*) a Flix, i fins *este barranc* encara als Guaiquets (endins del Priorat, 1935), i segueix encara pel Segrià i Marques d'Aragó: *est* (no *este*) a Massalcoreig (1935) i fins a la Vall de Boí (*esta serra*, 1970). Es veu també que l'ús d'*est* (i fins *este*) a Mallorca no havia estat pas una cosa només de la llengua administrativa, car no en manquen alguns testimonis en textos més vulgars, almenys fins al S. XVIII: l'humorista G. Roca i Seguí (1742-1813) usa almenys 6 vegades *esta* i *este* en la seva faula paròdica de *Piramo y Tisbe*, JMBover, *Bi-EscrBal.* 11, 275-9 tota ella redactada en llenguatge popular i pintoresc.

Es pot tenir la impressió que la terminació dels masculins *este* i *estos*, en desacord amb el català antic, no és conforme a la fonètica catalana, ço que augmentaria la sospita d'influència castellana, o almenys mossàrab, i amb això últim jo no estaria pas en desacord. En les dades de Niepage trobem *este* el 1665 (en aquest, sobretot per ser a Mall., el model castellà ha d'haver obrat), i ja hem vist que *est* sense *-e* apareix en el baix Segre. Però descartem que la introducció de la vocal final sigui en conjunt cosa deguda al model castellà.

Els fets són complexos. El plural *estos* (que ja hem observat en StVicentF i que Niepage troba també en un doc. mall. de 1561), sigui com vulgui, obeeix la tendència (mancada de tota acció forastera), a reemplaçar per *testos, rostos, tastos* el plural antic en *-sts*. Però en un mot subjecte a desgast tan intens com un pronom en gran part proclític, les formes *est* i *ests* crenen més perilloses, per tal com *est tap, est tot* es tornava igual a *és tap, és tot*, i frases com *es(t)s diners, e(st)s camins* es feien a cada moment incomprensibles.

Amb la forma pronominal més llarga, *aquest*, el perill era incomparablement menys important, i per això la llengua ha deixat surar la pronúncia vulgar generalitzada *aquets* per *aquests*, des d'on s'ha fet extensiva a *aque(s)t* quan va davant consonant. Probablement això no fou estrany a l'ús valencià d'*aquest*: en tot cas, almenys Ag., imprimeix «tots aquells qui seran afoflats --- que armes no poran portar, *aquets* tals hagen tres parts», JoMartorell (cap. 27, p. 83.6), i potser, en efecte, això es troba en un altre valencià, i anterior, car el ms. J de Jordi de St. Jordi porta *aquets* (segons MilàF, *Ebert's Jahrbuch* v, 176) allà on l'ed. Massó (p. 22.17) porta *aquests*.

Però això, amb la forma *est*, senzillament no podia

anat, i no sols la reminiscència morisca-mossàrab-aragonesa havia de trobar-hi camí planer per estendre's, perquè també en qualsevol ambient haurien pogut néixer i prosperar innovacions tan còmodes. Pensem així mateix que en portuguès tampoc obeeixen a evolució fonètica espontània formes com *estes, eles*, i el castellà ha restituit la *-e* de *e(s)se* IPSE però no la final de *mies, revés, través*. En un estat de llengua com el valencià, que es va decidir per *el* i contra *lo*, per *cante* contra *canto*, i on només han estat populars *nostra, vostra* i no pas *nostro, vostro*, no és estrany que la llengua es decidís per *este*. I altrament també en parlars d'Oc, on ningú no pensarà en intrusions castellanes, han sorgit fets semblants: n'hi ha ací i allà per Provença, en el Bearn el mateix *este* masculí (que Palay imprimeix *este*, doncs no és *-e=-o* femenina) i ja una vegada llegim *este*, assegurat pel metre, en un poema provençal del S. XIII o c. 1300, R. Ferat, *Vida de St. Honorat*: «Santz Caprasis --- e mon frayre --- s'es luynatz de sa terra / et *este* làs caytius amdós los à perduz» (Appel, *Chr.*, 8.33).

AQUEST. L'origen de l'addició de *aq-* no és un problema exclusiu del català, sinó també de la llengua d'oc, l'italià i el castellà: ací *aqueste* apareix al costat d'*este* des del S. XII, es manté tot retrocedint fins a la fi de l'Edat Mj. i primers del S. XVI i encara després com a forma rústica: paralelisme i no pas anticipació amb l'evolució valenciana. No és un problema propi del present mot sinó que és element comú amb *aquí, aquè, aqueix, aquell*, oc. *acò*, i formes demostratives d'altres llengües com it. *così, colà*, cast. *acullà*, etc. S'ha discrepat quant a la gènesi d'això en llatí vulgar, i diversos romanistes han sostingut que venia d'algun ús molt peculiar del ll. ATQUE, algun altre s'ha volgut atènyer a una mescla entre ECCUM i ATQUE: transacció ben inversemblant, essent dos mots que no significaven pas el mateix.

L'abús creixent d'ECCE en combinació amb els demostratius, en tot cas, ha estat documentat a societat en textos de llatí familiar, i fou encara més freqüent en el vulgar, que no coneixem per textos (o a penes); en tot cas és evident que provenen de combinacions amb ECCE una munió de formes de totes les llengües romàniques: totes les del francès (*cest, celui, ici, ce que, ce-là*, etc., etc.), gran part de les italianes (*ciò, cello*, etc.), de les occitanes, i més avall parlarem dels cat. *ací, aycest, acens, aicell*, etc. En tot això, igual que en el nostre tipus en AQ- i en *qu-*, tenim adés l'afèresi (*cello, celui, ço*), adés el reforç de EC- en ac-: si *ací* i congèneres vénen de ECCE- i si l'it. *questo, quello, qui*, presenten una afèresi de la síl·laba inicial de ECCE/ECCUM, és evident que és superflu de fer-hi intervenir ATQUE (de sentit rarament relacionable), i que amb ECCUM en tenim prou.

Tinguem present, així mateix, que en ECCU-ISTE > *aquest*, ECCU-ILLE *aquell*, ECCU-IPSE *aqueix*, i *aquè* ECCU-HIN(C), intervenia la dissimilació del tipus propagadíssim *mateix* < MET-IPSUM, *darrere* DE-RETRO, *maravella* MIRABILIA; que d'altra banda una síl·laba inicial oberta en *e-* és propensa a esdevenir *a-* per di-